

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN
uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

W. Janse, Loosdrecht

Geen zorgen voor morgen

„Weest niet bezorgd over uw leven, wat gij zult eten of drinken... Want uw hemelse Vader weet, dat gij dit alles behoeft. Maar zoekt eerst Zijn Koninkrijk en Zijn gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschonken worden.”
(Mattheüs 6 : 25vv)

Dit is een woord dat mogelijk ereniswekkend ons leven binnenvalt. Eten, drinken en kleren zijn primaire levensbehoeften. Terecht vragen miljoenen die het aan dat meest elementaire ontbreekt zich bezorgd af: Wat moeten we eten? „Maak je geen zorgen!” is aan hun adres een onzinnig advies. Niet minder aan het adres van hen die in hun overvloed hoogstens de vraag kennen: Wat zullen we eens eten?

Van het evangelie leven

Veel wordt duidelijk als we erop letten dat Jezus deze woorden van de Bergrede sprak tegen de twaalfen, vissers die van de ene dag op de andere hun netten en daarmee hun inkomen hadden laten zwemmen om Jezus na te volgen. Mannen die thuis de vraag wel op hun bord gekregen zullen hebben of zij dachten dat hun gezin van de straatstenen leven kon? Tegen hen zei Jezus: Maak je niet bezorgd. Jullie lijken op kinderen die 's nachts wakker liggen over de vraag of er morgen brood is, terwijl hun vader daar natuurlijk al lang voor had gezorgd. Jullie hemelse Vader weet wat jullie nodig hebben. Verspil je energie niet op het verkeerde front. Laat jullie zorg Gods Koninkrijk en zijn gerechtigheid zijn, en je eten, drinken en kleding: dat zal Hem een zorg zijn. Een woord dus voor vrijgestelden in de evangeliedienst. Mensen die net als Jezus zelf bij het uitdragen van het goede nieuws anderen ontmoeten

zouden die dankbaar zouden meedelen van hun overvloed. Maak je niet bezorgd voor jezelf. Voor jullie wordt gezorgd.

Ontvangen

Een woord dat daarom niet rechtstreeks in onze situatie toe te passen is. Maar wel iets waaraan je ziet dat God zorgen wil en hoe God zorgen wil. Al zijn de wonderen de wereld niet uit, het regent niet meer manna van de hemel. God wil via mensen zorgen. En dat zet mensen in beweging, rijk en arm. Voor beiden kan het nodig zijn hun aandacht te verleggen. bezorgdheid is gauw angstige bezorgdheid, piekeren, wakker liggen. Omdat je je aandacht kortsluit op je zorgen. Maar tussen ons en onze zorgen staat God.

Zoek hem, zegt Jezus, zijn Koningchap en zijn gerechtigheid. Stel je onder de heerschappij van zijn genadige aandacht. Aanvaard dat als hoofdgescenken en laat Hem dan de vrije hand je de rest als toegift te schenken. Laat dat een vangnet onder je leven zijn. Daar wordt het strakgespannen danskoord van het bestaan niet breder van, maar met vangnet sta je er wel anders op. Vrijer, minder krampachtig. Geloof in een hemelse Vader verandert onze situatie niet op slag, maar het verandert ons in die situatie. Problemen kunnen blijven maar we ervaren ze opeens als minder bedreigend. Het leven is ook nog een keer een gave.

Inhoud

- 273 Drs W. Janse,
Geen zorgen voor morgen
- 274 Mr. dr. J. Meulink,
Evangelisch-Reformatorisch
(3)
- 275 M. de Jonge
Interkerkelijk contact in
overheidszaken
- 276 Ds K. B. Holwerda,
Samenwerking tussen de
diverse ambtsdragers in de
kerk
- 277 Ds G. van den Brink,
Pastorale Notities
- 278 Dr L. van Klinken,
Een pleidooi voor de rechts-
staat (1)

Ontvangen en doorgeven

Ga zo eens op weg, zegt Jezus tegen mensen die het niet breed hebben. Ga zo eens op weg, zegt Jezus tegen mensen die het breed kunnen laten hangen. Verdiep je in het geheim van je leven, ontdek de gevende God – kijk dan om je heen en ontdek anderen voor wie jij zorgen mag. Werk zelf ook aan een samenleving waarin mensen hun angstige bezorgdheid kunnen laten varen. Dat is een kwestie van ontvangen, doorgeven, delen: een hartelijk gebaar hier, een bloem, een maaltijd, een gebed daar, dan zorgt God voor jou. Maak je niet bezorgd om jezelf, zorg voor elkaar. Het gaat er Jezus maar om dat mensen 's nachts weer slapen kunnen, aan het echte menszijn toekomen, aan de ontspanning, aan het viertal dat God God is, de Gevende, en dat wij mens mogen zijn, ontvangers en doorgevers.

Evangelisch-Reformatorisch (3)

Algemene verzoening

Aan de evangelischen wordt ook vaak verweten, dat zij een algemene verzoening leren. Zij prediken aan ieder mens, dat God om Christus wil hun hun zonden heeft vergeven. Dat roept bij ons nogal eens kritiek op.

Is de gedachte, dat Christus voor alle mensen verzoening heeft gebracht niet in strijd met de Dordtsche Leerregels, waarin wij belijden dat God aan sommigen het geloof schenkt en aan anderen niet?

Inderdaad zijn veel evangelischen niet vrij van arminianisme, maar wij mogen hen niet allemaal over een kam scheren. Bij veel reformatorischen is de weg naar Jezus ook wel erg lang geworden. Eerst de wedergeboorte, dan het geloof en de rechtvaardiging. Men legt soms erg veel nadruk op de toelidende weg. Er moet veel gebeurd zijn, zo zegt men, voordat men zich met vrijmoedigheid een kind van God mag noemen. Daarom ontbreekt het bij velen aan geloofs zekerheid en geloofsblijheid.

Het gevolg is dat vooral veel jongeren zich aangetrokken voelen tot het evangelisch geloofstype. Zij kennen geen lange weg naar Jezus, omdat zij het accent leggen op bekering en geloof als daad van „Jezus aannemen“. Sterk wordt hier de nadruk gelegd op persoonlijke bekering en geloof. Men roept op voor Jezus te kiezen en zijn hart aan Jezus te geven.

Deze nadruk op de wilsbeslissing van de mens geeft de indruk, dat de mens een vrije wil heeft om voor Jezus te kiezen. Het kan ook gemakkelijk leiden tot een oppervlakkig geloven.

Hier wordt gemist het werk van de Heilige Geest in het brengen van de zondaar tot Jezus. Wij zijn er niet op aangelegd voor de Here te kiezen. Wij hebben tegen Hem en voor de zonde gekozen. Door Gods Geest komen wij tot verootmoediging, belijdenis van schuld. Wij kunnen onze toevlucht niet tot Jezus nemen.

Opvallend is ook het plotselinge van de geloofsbeslissing. Je bent zo maar een wedergeboren mens. Dat kan de Here wel, maar het is niet de gewone weg. Ik geloof, dat op dit punt reformatorischen en evangelischen wel wat van elkaar kunnen leren. Beide aspecten, die van het uitverkoren worden door God en die van je eigen keus moeten we in het oog houden.

Het gaat verkeerd, wanneer we beide tegenover elkaar uitspelen en eenzijdig voor de ene of de andere lijn kiezen. Het is niet fout om te zeggen: „ik kies voor

lang naar mij gezocht en voor mij gekozen heeft.

Missionaire opdracht

Door de evangelischen wordt grote nadruk gelegd op de missionaire opdracht als roeping van de gelovigen.

Evangelisatie en zending is voor ons de grote uitdaging. Wij hebben de dure roeping Christus en zijn heil aan alle mensen te verkondigen en alle volken tot zijn volgelingen te maken. In dat opzicht kunnen veel evangelischen ons ten voorbeeld zijn.

Het is wel waar, dat christenen ook een sociale verantwoordelijkheid in deze wereld hebben, maar de spits moet gericht zijn op de redding van de mensen uit de eigenlijke nood, de vervreemding van God, die de oorzaak van alle andere noden is.

De evangelischen hebben zich dan ook als eersten op de massa-media geworpen als middel voor de verspreiding van het Evangelie. Veel zendingswerk wordt met name gedaan door radio-uitzendingen, die zich richten op Oost-Europa, China en vele landen in Afrika en Azië.

Evangelischen zijn ook begonnen zendelingen, afkomstig uit de derde wereld te sturen naar andere landen in de derde wereld.

Gelukkig zijn er in de laatste tijd ook meer reformatorische initiatieven te melden. Ik denk met name aan „de Middle East Reformed Fellowship“ (MERF), waar o.a. de ook in Nederland bekende dr. J. S. Hielema aan meewerkt.

Toch wordt over het algemeen van reformatorische zijde onvoldoende gebruik gemaakt van de enorme mogelijkheden, die er zijn.

Leeft ook het zendingswerk dat vanuit de Ned. Geref. kerken gebeurt voldoende bij alle kerkleden?

De zending is, die er bij veel evangelischen is, moet ons ook tot jaloezie wekken.

Missen wij ook vaak niet de vrijmoedigheid om van het heil in Christus te getuigen?

Kerk en gemeente

Door de evangelischen wordt de autonomie van de plaatselijke gemeente benadrukt. Eigenlijk is die gemeente (van louter wedergeborenen) voor hen het een en al. Van synodes wil men niets weten. Men heeft geen uniforme geloofsbelijdenis, geen gelijke regels over lidmaatschap, tucht en financiële structuur. Vaak heeft men ook minachting voor de ambten.

Terecht wees prof. Graafland er laatst op, dat Calvijn ook maar twee gestalten van de kerk kende, de plaatselijke kerk, de vergadering rondom Woord en sacrament en de universele kerk van alle plaatsen en tijden. Wanneer echter de Geest door het Woord werkt, aldus Graafland, en mensen tot geloof komen en onder leiding van die Geest een gemeente vormen, gaat de kring zich verwijderen. De gemeente gaat gemeenschap zoeken met heel Gods kerk. Dan komen er structuren bij. We moeten echter niet vergeten, dat deze van secundair karakter blijven, vergeleken bij het primaire Woordgebeuren in de gemeente. Wanneer men te veel nadruk legt op het algemeen kerkelijke is dat niet origineel reformatorisch.

Helaas blijkt telkens weer in de geschiedenis de hang naar een gezag boven de plaatselijke kerk.

In de Afscheiding en de Doleantie heeft men getracht zich daaraan te onttrekken. Helaas won de kerkelijke hiërarchie het toch weer. In 1944 was er terecht verzet tegen de synodale heerschappij. Maar ook de vrijgemaakte kerken vervielen weer tot synodaal machtsmisbruik, getuige de daden die de synode zich in 1967 permitteerden.

Daarbij werden, zoals gebruikelijk bij synodes, verscheiden bepalingen van de Dordtsche Kerkorde met voeten getreden. In de Nederlands Gereformeerde kerken is men weer met nieuwe moed begonnen met te betogen, dat de plaatselijke kerk primair is. Enkele kerken waren zo bang voor synodale hiërarchie, dat ze het kerkelijk akkoord niet durfden te ondertekenen. Jammer, maar begrijpelijk.

Om het mogelijk te maken dat deze kerken toch bij ons bleven is aan het kerkelijk akkoord een inleiding toegevoegd, waarin staat, dat het al dan niet aanvaarden van het kerkelijk akkoord geen breuk of verwijdering mag betekenen tussen gemeenten, die één zijn in geloof en belijden. Helaas zijn er ook nu in onze kerken stemmen opgegaan om die inleiding in te trekken. Laten wij er voor oppassen te veel nadruk op het kerkverband te leggen. Meestal gaat dat gepaard met te grote nadruk op het bijzonder ambt en met verwaarlozing van het priesterschap van alle gelovigen.

Doop en Verbond

De grote nadruk, die evangelischen leggen op de persoonlijke bekering en de persoonlijke geloofsbeslissing heeft ook tot gevolg, dat men geen juist zicht heeft op het verbond der genade op grond waarvan de kinderdoop mag plaatsvinden. Men ziet niet, dat de doop een zegel van Gods trouw is. Bij evangelischen vindt dan ook vaak herdoop plaats.

Ben je eenmaal wedergeboren christen dan is het ook klaar. Je hebt gekozen voor Jezus en kunt nu op eigen kracht

beginnen aan de heiliging van je leven. Van aanvechtingen, die een christen daarna treffen wil men meestal niet weten.

Ds H. Veldhuizen schrijft in „Sekten en Stromingen” dan ook: „Opvallend is, dat ook onder ons kan voorkomen, dat men ellende, verlossing, dankbaarheid achter elkaar ziet liggen als achtereenvolgende fasen in iemands leven, zij het dat onder ons (ik zeg het eerlijk) de klemtoon kan liggen op het stuk der ellende, terwijl deze in de vrije groepen ligt op het stuk der dankbaarheid. Terwijl het veeleer zo is, dat die drie stukken door elkaar liggen, en van dag tot dag nodig is de dagelijkse vernieuwing en reiniging door het bloed van Christus.

Er zijn wel meer verschillen tussen evangelischen en reformatorischen aan te wijzen. Mijn hoofddoel was echter te laten zien, dat we veel van elkaar kunnen leren. Misschien kunnen de evangelischen de reformatorischen de ogen openen voor hun tekorten en omgekeerd.

Laten wij proberen in trouw aan het Woord van God evangelisch-reformatorisch, dat is echt gereformeerd te zijn.

De redactie ontving

Dr Jakob van Bruggen, Marcus; Het evangelie volgens Petrus. Serie: Commentaar op het Nieuwe Testament, derde serie, afdeling Evangelien. 436 blz., f69,50; uitgeverij J. H. Kok, Kampen.

Drs J. L. Joosse, Reformatie en zending; Bucer en Walaeus: vaders van reformatorische zending. 160 blz., f24,90; uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes.

Ali C. Drost-Brouwer, Hij is toch mijn vader!; A. Poortinga, V.D.M.: W. P. Balkenende. De storm van stuurman Heek; driemaal een verhaal. 95 blz., f11,50; uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes.

Frank Daen, Winterlicht. Gedichten. 54 blz., zonder prijsopgave; uitg. De Schans, Werkendam.

De administratie is wegens vakantie van

**11 september t/m 1 oktober
gesloten!**

M. de Jonge, Voorburg

Interkerkelijk contact in overheidszaken

Onder dagtekening 23 maart 1988 ontving de Commissie voor Contact met de Hoge Overheid onderstaande brief:

Aan de besturen van de
kerkgenootschappen
participerend aan het
Interkerkelijk Contact
in Overheidszaken.

Zeer geacht bestuur,

Namens het moderamen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken vraag ik Uw aandacht voor het volgende.

Op maandag 28 maart a.s. zal de Commissie van advies inzake de criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag – de zgn. commissie-Hirsch Ballin – haar eindrapport aanbieden aan de Minister-President en de Minister van Binnenlandse Zaken.

Gezien de taakstelling, die de steunverlening op alle terreinen terzake overheid – godsdienst en levensovertuiging betreft, en de mogelijk vergaande consequenties voor de toekomst, acht het C.I.O. het noodzakelijk te streven naar een gezamenlijk interkerkelijk standpunt als reactie op het eindrapport van de commissie-Hirsch Ballin. Het ligt in de verwachting dat het kabinet ook een oordeel van de kerkgenootschappen vraagt.

Ter voorbereiding van een interkerkelijk standpunt stelt het C.I.O. de volgende procedure voor:

- a. De Kerncommissie van het C.I.O. bereidt een concept-standpunt voor, waarbij aan de afzonderlijke C.I.O.-commissies (Bijzonder Jeugdwerk, Militairen, Gezondheidszorg, Justitie en Kerkelijke gebouwen) wordt gevraagd een oordeel kenbaar te maken over het eindrapport en met name over de hoofdstukken, die hun eigen aandachtsveld betreffen. Deze onderdelen zullen worden ingebracht in het concept voor de gezamenlijke interkerkelijke standpuntbepaling. In de loop van april zullen de genoemde commissies bijeenkomen om hun oordeel te formuleren.
- b. Op 2 mei a.s. vergadert het C.I.O.-moderamen over het concept.
- c. Op 18 mei is een extra vergadering van C.I.O.-plenair in Amersfoort belegd om het concept-standpunt te behandelen, dat zo spoedig mogelijk daarna aan de besturen van de deelnemende kerkgenootschappen zal worden voorgelegd, zodat dit concept in eigen kring behandeld kan worden.

Op dit moment is nog niet bekend op welke termijn de overheid een standpuntbepaling van de kerkgenootschappen verwacht, zodat niet is aan te geven hoeveel tijd gegeven wordt voor intern beraad.

Gezien het politieke belang van een zo mogelijk gezamenlijke reactie én de uitvoering en complexe materie van het eindrapport-Hirsch Ballin moge het C.I.O. U adviseren zich op 28 maart a.s. en daarna te onthouden van het publiceren of anderszinds geven van een inhoudelijk oordeel en te volstaan met kenbaar maken van de voorgenomen procedure over interkerkelijk overleg.

Uiteraard realiseert het C.I.O.-moderamen zich dat over deze materie genuanceerd gedacht wordt, doch het is van oordeel dat in ieder geval getracht moet worden een gezamenlijke reactie – niet nuances – tot stand te brengen.

De inhoud van deze brief zal ongetwijfeld bij velen vragen oproepen. Wat is dat Interkerkelijk Contact, hoe werkt het, enz.

Omdat de Landelijke Vergadering deze dagen het rapport van de commissie voor contact met de Hoge Overheid besprak, lijkt het goed in enkele nummers van „Opbouw” op die vragen in te gaan.

Samenwerking tussen de diverse ambtsdragers in de kerk

Referaat gehouden op de Centrale Diakonale Conferentie in 1986

Meneer de voorzitter, zusters en broeders

De vraag welke mij ter inleiding in uw midden is voorgelegd, is ongetwijfeld ingegeven door het feit dat diakenen, ouderlingen en voorganger in onze gemeenten nogal eens naast elkaar werken, misschien zelfs langs elkaar heen.

Daarom is het wellicht toch goed, als eerste opmerking te stellen dat onze *ambtsdragers alle behoren tot de gezamenlijke oudsten*, volgens het NT.

Ik bedoel dit. In onze kring zijn we veelal gewend, de ouderling of oudste gelijk te stellen met de opziener. Onder deze categorie brengen wij doorgaans alleen voorganger en opziener onder. Ons oude bevestigingsformulier doet het zo. De presbyters der gemeente zijn haar oudsten, wat wij noemen: ouderlingen en voorgangers; de diakenen horen daar feitelijk niet bij.

Mijn eerste stelling is nu, dat m.i. het NT zo niet spreekt. Ik wil U dat graag aantonen. In Hand. 14 : 23 staat dat de reizende apostelen in elke gemeente *oudsten* aanwezen. Paulus' medewerkers Timotheus en Titus kregen van hem opdracht om de gemeenten goed te organiseren. Dat bestond o.m. in het aanstellen van oudsten, Titus 1 : 5. Merkwaardig is nu, dat waar er zoveel overeenkomst is tussen wat Paulus in 1 Tim. en Titus hierover schrijft, Paulus in zijn uitdrukkelijke instructie aan Titus spreekt van: oudsten, vss 5-6, onder wie hij kennelijk de opziener, vss 7-9, aan nog nadere eisen en gaven laat voldoen. De diaken wordt hier niet apart vermeld.

Bekijken we nu het plaatje van 1 Tim., dan is ook daar wel sprake van een *college van oudsten*, presbyterium, 1 Tim. 4 : 14, terwijl die oudsten in 5 : 17 opnieuw verschijnen: de oudsten die op een goede manier vooraanstaan, komt dubbel eerbewijs toe.

Differentiëren doet Paulus de ambten echter eerder in deze brief, als hij spreekt van vereisten en gaven voor de opziener, 3 : lvv, en van de diaken, 3 : 8vv. Onbevengende vergelijking tussen de gegevens in Titus 1 en 1 Tim. 3 leert ons m.i. dat *'de oudsten'* door Paulus gezien worden als *'de gezamenlijke ambtsdragers'*. De enige keer dat het woord *'presbyterium'* gebruikt wordt in het NT, is dat in 1 Tim. 4 : 14,

— er is dus wel degelijk sprake van een *'college'*. Onder die ambtsdragers geeft Paulus dan naar gaven en taken onderscheiden, de ambten aan van diakenen, opziener en oudsten-met-een-taak-in-prediking-en-onderwijs.

Naar mijn mening blijkt de algemene betekenis van het woord *'oudste'* ook in de rest van het NT. Petrus spreekt in 1 Petr. 5 : 1 *'de oudsten'* aan als medeoudste. Het zou krampachtig zijn de daar gestelde vermaning alléén voor opziener/voorganger geldig te doen zijn. Ik meen ook dat als Paulus de oudsten van Efeze bij zich roept op het strand van Milete, Hand. 20 : 17vv, we aan *'de gezamenlijke ambtsdragers'* moeten denken, dus inclusief diakenen. Er zit in Paulus' toespraak tot deze oudsten inderdaad vermaan om te waken tegen dwaalleer, vss 29vv. Maar er zit in deze toespraak evenzeer leer t.a.v. het omgaan met geld en goed, vss 33vv. Men kan zeggen: ja, maar Paulus spreekt hier toch maar van de kudde waarover de Heilige Geest u tot *opziener* gesteld heeft. Toch vraag ik me af of we dat woord zo moeten pressen dat er alleen de ambtsdrager die wij als *'opziener'* kennen, bedoeld wordt. Houdt ook het diaken-ambt niet het *'opzichthebben'*, *'letten op'*, leiding geven aan de dienst-in-een-bepaald-opzicht in de gemeente in?

Men denke er ook aan, dat de discipelen uit Antiochië volgens Hand. 11 : 30 ondersteuning aan de brs. die in Judea wonen, zenden. En wel: aan de *oudsten*! Hoewel het daar toch wel bij uitstek om een diakonaal werk zal zijn gegaan! Dit onderdeel samenvattend, wil ik er op grond van NT-gegevens voor pleiten *'de oudsten'*, resp. *'het college van oudsten'* te zien als *'de gezamenlijke ambtsdragers'* zonder onderscheid. Van welk *'college'* dan m.i. deel hebben uitgemaakt: de *'opziener'*, de diakenen en de voorgangers. Samen worden zij eveneens *'de vooraanstaanden'* Rom. 12 : 8 genoemd. Ik pleit er niet voor onze ingeburgerde termen *'ouderlingen'*, *'diakenen'* en *'voorgangers'* te wijzigen. Als we maar wel bedenken dat het begrip *'oudste'* breder is dan wat wij *'ouderlingen'* noemen.

Ik wil nog opmerken dat dit begrip *'oudsten'* zo ook aansluit bij de oudsten van het OT. Toegegeven, omdat Israël ook een natie was, had de taak van die oud-

sten ook een *'politieke'* dimensie, die we bij de oudsten van de gemeenten in het NT niet vinden. Maar ook zij dienden in *allerlei* opzichten de kudde van God te weiden!

Dat *'weiden van de kudde van God'* betekent nu, dat de ambtsdragers met elkaar voor het heil van de gemeente moeten zorgen. We zijn *wel-zijns-werkers*. En dat niet in de moderne zin, maar in de zin die het woord werkelijk aangeeft: we hebben samen te zorgen dat *het goed gaat met de gemeente van de Here*, met zijn kinderen in haar.

Misschien mag ik daar een tweede opmerking aan vast knopen. Welzijnswerk wordt vaak beoordeeld naar de maatstaf of degene, aan wie dit werk besteed wordt, *zich er wel bij voelt!* Niemand zal mij horen zeggen dat dit niet belangrijk is, maar het is de norm niet! We moeten dienst doen in wat goed is voor degene die wij dienen. Dat is zoals iedereen weet, niet altijd hetzelfde als dat waar iemand zich goed bij voelt! Ik stel dit met nadruk, omdat we in onze verzorgingsmaatschappij beleven, dat er een mentaliteit groeit bij de mensen om recht te hebben op allerlei verzorging van de instanties. Ik ben van mening dat dat *'recht hebben op'* er vaak toe leidt, dat hulpverleningsinstanties en -personen onnodig in het geweer worden geroepen en dat aan hen onmogelijke en onheuse eisen worden gesteld.

Onwillekeurig kan zo iets ook de kop op steken als iemand in de gemeente een beroep doet op hulpverlening. Geen mens beweert natuurlijk dat de gemeentelieden geen recht hebben op die hulp! Dat hebben ze zeker, en het is nog een door de Here verleend recht ook! Toch moeten we ervoor waken dat in de gemeenten situaties ontstaan, waarin de gemeente een *'verzorgingskerk'* kan worden genoemd. Situaties dus waarin de gemeentelieden — zonder dat misschien zo te bedoelen — zonder grens of maat een beroep doen op de dienst van hun ambtsdragers, en dat vanuit de gedachte: ik heb er toch recht op! Het gevaar bestaat in deze tijd dat mensen, ook in de kerk, te snel en te vaak en te makkelijk de dienst van hulpverleners inroepen. Zonder dat ze hebben nagegaan wat met eigen krachten, eventueel met hulp van familie of bekenden, kan worden gedaan.

Het verzorgen van de gemeente betekent ook dat de ambtsdragers omzien naar *mensen die verzorgen kunnen*. M.i. is dat in het overleg tussen ouderlingen en diakenen en predikant één van de belangrijkste punten van overleg: het *inventariseren* van gaven en krachten die in de gemeente aan onderscheiden brs. en zrs. gegeven zijn. De *'voorstander'* is niet altijd zelf degene die de hulp direct biedt. Hij kan ook degene zijn die de hulpverlening organiseert en leidt en coördineert, die door anderen geboden wordt.

Dr Moggré heeft er in zijn inleiding van

vorig jaar op gewezen dat het zo goed is als althans één van de brs. diakenen goede relaties onderhoudt met hulpverleningsinstanties in de eerste lijn. Die moet hij kennen en ze moeten hem daar kennen. Ik zou ook voor een expert willen pleiten m.b.t. instanties die gaan over onderwijs en opleiding en scholing, over arbeid en arbeidsbemiddeling en over fiscale en uitkeringszaken. Het lijkt mij voor de hand liggend dat diakenen deze experts zijn. In ieder geval is het wel erg goed als hun ouderlingen en predikant van zo'n taakstelling op de hoogte zijn, daarvan regelmatig ook eens iets horen. Ook dat is een zaak die in het overleg van de gezamenlijke ambtsdragers een plaats moet hebben, mij dunkt in de rapportage. Iemand vroeg mij hoe ik denk over *gezamenlijk huisbezoek* van ouderling en

diaken. M.i. zijn daar voors en tegens voor aan te voeren. Het is natuurlijk juist: ook een diaken moet zijn wijk en de mensen van zijn wijk kennen. En het staat ook wel vast dat onder ons diaken en ouderling wel gezamenlijk mensen met een bepaalde nood bezoeken. Daar lijkt me ook geen bezwaar tegen, waarom? Ik denk dat we het optreden van de verschillende ambtsdragers met ook nog hun persoonlijk verschillende gaven toch vooral *flexibel* moeten houden!

Maar verplicht gezamenlijk huisbezoek? Ik weet niet of dat niet iets gewrongens krijgt, zowel voor de bezoekers als voor de bezochten. M.i. is het veel profeitelijker als de ouderling(en) bezoek brengen aan een alleenstaande of een familie, en daarnaast de diaken hen bezoekt zodat hij hen kent

en omgekeerd. Beide bezoeken kunnen aanleiding geven de andere ambtsdrager 'in te seinen' – altijd met medeweten van betrokkene(n). M.i. heeft dat het voordeel dat verschillende ambtsdragers op verschillende momenten contact hebben met dezelfde persoon of familie. En dat ze daarna in goed overleg hun bevindingen in het contact met de bezochte(n) naast elkaar kunnen leggen. – Men dient er, zowel als ouderling als diaken als voorganger overigens op bedacht te zijn, dat zaken waarvan men vertrouwelijk kennis draagt alleen met instemming van betrokkene(n) aan de mede-ambtsdrager kunnen worden meegedeeld!

Persoonlijk heb ik er meermalen voordeel van gehad dat een ouderling of diaken bij een alleenstaande of familie op een ander tijdstip een bezoek had gebracht dan ikzelf. Dat leverde dan een verschillende indruk op, als gevolg van de verschillende 'invalshoek'.

Het lijkt mij dus dat ouderling, diaken en predikant die elkaar bij de hulp aan een broeder of zuster resp. familie 'de bal toespelen' een goede dienst bewijzen, zowel aan degenen die zij dienen als aan hun mede-ambtsdrager.

Het spreekt wel vanzelf, dat zulk samenwerken in de dienst niet lukt, als ouderling of diaken (of ook predikant) bij zijn mensen een 'verre onbekende' is.

In verband hiermee nog iets anders. Er is in deze kring al eerder op gewezen, dat het van groot belang is, *preventief* te handelen in onze dienst. Voorkomen is beter dan genezen. De praktijk leert echter dat veel mensen de hulpverleners, ook die van de gemeente van Christus, pas erg laat te hulp roepen bij echt ernstige problemen. Daarom verdient het aanbeveling dat ouderlingen, diakenen en predikanten goed samenwerken voor wat ik zou willen noemen: de *signalering* van dreigende problemen. Ik bedoel daarmee: het op tijd zien aankomen van een probleem, ook al heeft de broeder of zuster-in-kwestie misschien nog helemaal geen hulp gevraagd.

Men kan de stelling verdedigen: biedt geen hulp aan wie daar niet om vraagt, aangeboden diensten worden zelden gewaardeerd. In het algemeen vind ik dat ook.

Echter in de delicate zaken waarin de kerkelijke ambtsdragers als vertrouwensmensen moet kunnen dienen, kunnen we mogelijk met onze brs. en zrs. een verbondenheid opbouwen waarbij het ons mogelijk is, een dreigend probleem waarover de betrokkene nog niet gesproken heeft, vragenderwijs bij hem aan te kaarten. Dat geeft het voordeel dat we een oplossing kunnen zoeken vóórdat het probleem 'uit de hand gelopen' is.

Maar daarvoor is een nauwe band met onze mensen nodig, en dat gaat bepaald verder dan een bezoekje per jaar! Het kan toch anders?! (wordt vervolgd) **277**

G. van den Brink, Veenendaal

Pastorale Notities

Jeugdkampen in Frankrijk

Onze jeugdkampen zijn weer achter de rug.

Er zal weer heel wat „gekeet” zijn.

Wij hebben in lang vervlogen tijden eens een levend schaap tussen de slapende (?) meisjes neergepoot. Ik weet niet wie er banger was: het beest of de dames.

Overigens: Poeh, wat is zo'n beest zwaar!

Een andere keer zat ik op een late avond diep onder de struiken, toen er een liefdesbriefje werd neergelaten vanuit de jongensslaapzaal. Door een meisjesstem na te bootsen bereikte ik, dat de jongens het epistel te laag lieten zakken, zodat ik het bemachtigen kon.

Gemeen hé!

Waarschijnlijk loopt er nu ergens een achtbare huisvader rond, die nog weet; o ja, dat was toen ik verliefd was op...

Of die andere keer, toen we tegen het avondeten als hongerige wolven om de enorme ketel stonden waar Boob stampot met spekkies stond te roeren. Opeens diepte ze een heuse knijper uit de prut en

begon te schreeuwen: O jongens, nou heb ik water van de directoirtjes door de spekkies gedaan!!

Waarom ik deze schone historien ophaal?

Omdat het zo'n zegen is dat wij zulke kampen kunnen organiseren en daardoor zoveel kansen kunnen oproepen voor christelijke vorming en bijbelse beïnvloeding van onze lieve jeugd, terwijl anderen dat moeten missen.

Pasteur A. Lewin, de secretaris-generaal van de Gereformeerd-Evangelische kerken in Frankrijk vertelde tijdens een ontmoeting met het bestuur van de Stichting die enige hulp probeert te bieden, dat zijn kerken wel veel kinderen hebben die graag willen kamperen, maar veel te weinig jongelui die Bijbelse leiding kunnen geven. Zodoende worden onze broeders en zusters genoodzaakt hun kinderen mee te geven aan ongelovige jeugdleiders. Ds. Lewin noemde dat een „basic need”, een fundamentele nood. Hij vraagt zich af of Nederlandse jongelui van gereformeerden

huize helpen kunnen.

Mij dunkt dat daar

nogal wat voor komt

kijken. Je zult franse deugnietjes in het frans in de gaten moeten

houden. En franse gijntjes moeten kunnen verkopen. En dan een stuk bijbelse leiding moeten kunnen geven.

Verder zul je moeten willen werken onder de vlag van ongelovige maar gediplomeerde fransen (door de wet vereist). En wellicht zal één en ander nog wel wat geld kosten ook, al vind ik dat wij met elkaar moeten zorgen dat reiskosten e.d. betaald worden.

Tenslotte moet het gaan om mensen die stevig in hun christenschoenen staan en, zo zei Ds Lewin – om mensen die niet zo gauw overstuur raken van franse toestanden.

Denk er eens over na. Onze kerken zijn zo rijk in veel opzichten. Ook aan jongelui, die één en ander kunnen. We zoeken mensen van rond de twintig. Een beetje francofielen zogezegd. Het gaat om een „basic need”! Omdat ik een paar maanden buitenslands zal zijn, kan men zich voor nadere inlichtingen het best wenden tot ir.

A. de Ruiter, Helsestraat 2, 5674 BA, Nuenen, tel. 040-831688.

Een pleidooi voor de rechtsstaat (1)

Naar aanleiding van dr. W. Aalders, „Luther en de angst van het Westen”.

Uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag 1982, 155 blz., oorspronkelijke prijs f19,50. ISBN 90-297-0718-6

Van opgemeld boekje heb ik in de „Bijbel-in” te Haarlem een exemplaar van de definitieve ondergang weten te redden door het voor enkele luttele gulden te kopen. Het rendement van deze investering is voor mij zeer hoog, wel vele honderden procenten.

Aalders geeft in dit boekje Luther's opvattingen weer over het boek Prediker, dat volgens de reformator een troostboek over de geschiedenis en over de staat is. Het is volgens Luther tevens een opvoedkundig boek. Luther's commentaar op Salomo's Prediker wordt één van de minst bekende geschriften van hem genoemd, maar volgens de Lutherkenner Heinrich Bornkamm is het ook het meest eigenaardige en diepzinnige boek, ooit door de reformator geschreven.

Het boekje van Aalders wil een belangrijke en sterk omstreden aspect van zijn theologie belichten, namelijk zijn Twee-Rijken-leer (het rijk onder de zon en het rijk boven de zon). Met deze leer, die een centrale plaats in zijn theologie innam komt de aktualiteit en relevantie van Luther ook in de huidige politieke situatie naar voren. Luther heeft ons volgens Aalders ook nu nog wezenlijke dingen te zeggen over de verhouding kerk en staat, een nog immer aktueel onderwerp.

De angst is een specifiek westers verschijnsel. Noch Azië, noch Afrika kennen het in die mate. Dat hangt samen met het feit, dat alleen het Westen de geschiedenis-dynamiek bezit. En geschiedenis is de uittocht uit de natuur, uit de vaste orde naar een eigen toekomst-ontwerp. Geschiedenis is de greep naar kennis en macht; is leven uit het beginsel van de vrije wil en daarom een bevrijdingsbeweging. Men spreekt dan ook wel over de geschiedenis als het avontuur van de westerse mens (Denis de Rougemont), aldus Aalders.

Met name gedurende de laatste anderhalve eeuw heeft zich onder invloed van de bloei van de natuurwetenschap en de opkomst van de techniek en industrie de geschiedenis-dynamiek in de westerse wereld verhevigd. Als een stormwind gaat zij over Europa. Niets laat zij onberoerd, alles brengt zij in een stroomversnelling. Waren voorheen kerk en

staat, huwelijk en gezin, noch min of meer oases van veiligheid en geborgenheid, thans is ook daar alles opgenomen in een proces van verandering en herwaardering.

Drie figuren zijn te noemen in wie de verhevigde geschiedenis-dynamiek het duidelijkst zichtbaar is geworden: Karl Marx, Ernst Bloch en Herbert Marcuse. Alle drie zijn ideologische denkers; dat wil zeggen dat zij leven en schrijven vanuit een gefantaseerd toekomstbeeld, dat half wetenschappelijk, half religieus is. Zij spreken wel over heil, maar dat wordt niet meer gezocht in God en de eeuwigheid, maar in de zichtbare, stoffelijke wereld als enige, laatste werkelijkheid, wier ontwikkelingsmogelijkheden dank zij wetenschap en techniek onbegrensd worden geacht. Wat zij nastreven, is een radikale verandering, een wereldrevolutie.

Het is duidelijk, dat de keerzijde van deze verhevigde geschiedenis-dynamiek een verhevigde angst is. Die angst komt voort uit het onmenselijke karakter van de geschiedenis. Geschiedenis is daarom onmenselijk, omdat zij haar rechtvaardiging heeft in de toekomst, in de voleinding, in het heil aan het einde van de geschiedenis. Alle strijd en leed, dat doorstaan moet worden, dient en bespoedigt de toekomstige verlossing. Elke generatie en elk individu heeft op zichzelf geen waarde. Zij zijn slechts bouwstof voor de toekomst.

Ziedaar de diepste oorzaak van de angst als begeleidingsverschijnsel van de geschiedenis.

Van de geschiedenis-dynamiek en van die angst als haar begeleidingsverschijnsel is de Bijbel doordrenkt. De Bijbel begint met de catastrofe van de zondeval en eindigt met de catastrofe van het wereldeinde. Er wordt verteld van de geweldenaar Nimrod, van de torenbouw van Babel, van de Egyptische slavernij, van veroveringsoorlogen en van verdedigingsoorlogen, van ballingschap en terugkeer en nieuwe onderwerping. Het is als het ware één klaagzang over het schrikbewind der geschiedenis. Een klaagzang, die misschien het diepste en droevigste tot uitdrukking komt in het melancholieke boek Prediker. Hoe wordt de mens in de we-

reldgeschiedenis ontluisd en vermalen!

Maar over die weemoedige klaagzang heen klinkt steeds luider en nadrukkelijker een troostlied. „Het volk, dat in duisternis gezeten is, heeft een groot licht gezien, en hun die gezeten zijn in het land en de schaduw des doods, – voor hen is een licht opgegaan” (Jesaja 8 : 23; 9 : 1).

Op grond van die ervaring is de joods-christelijke godsdienst geworden tot de godsdienst van de westerse mens, en de Bijbel tot het troostboek voor allen, die dreigen te bezwijken onder de schuld en de angst van de geschiedenis-dynamiek. Dat is wat de man Luther in de 16e eeuw heeft ontdekt en waar hij in zijn geschriften getuigenis van aflegt, aldus (nog steeds) Aalders.

Uit dit alles blijkt dat Luther, al leefde hij bijna vijf eeuwen vóór onze tijd, niet zo onbereikbaar ver van ons afstaat als velen menen. Vooronderstelling van een herkenning is slechts of men deel heeft aan de angst van het Westen. Slechts wie door de dynamiek van de geschiedenis is aangeraakt en iets van haar bitterheden en benauwenissen heeft geproefd zal met Albrecht Dürer hem gaan zien als „de christelijke man, die ons uit grote angsten redt”.

Gaarne geef ik in enkele artikeltjes in het kort weer wat Aalders naar voren haalt van Luther's opvattingen over de geschiedenis, de samenleving, de staat; kortom over het leven „onder de zon”. In het boek Prediker wil volgens Luther God ons mededelen, dat staat en samenleving scheppingswonderen zijn evenals huwelijk, gezin, kerk, school. Laatstgenoemde scheppingswonderen stijgen (ook) bij Luther wel uit boven staat en samenleving, maar ook staat en samenleving hebben volgens hem een heilig karakter, omdat zij evenals de zon Gods majesteit en wijsheid weerspiegelen. Luther zocht in zijn situatie in 1525 (de boerenopstand (volgens Luther waren de eisen van de boeren rechtvaardig), waarbij in Duitsland zeer veel slachtoffers zijn gevallen) raad en troost bij de vrome en wijze Salomo. Salomo is volgens hem een leraar in de politiek.

Over de (zin van de) geschiedenis is in de loop der eeuwen zeer veel geschreven. Luther had daarover reeds in 1525 een „allerchristelijkste” opvatting, die ook voor vandaag nog waardevol is.

Het begrip „ijdelheid”, dat een centrale plaats in het boek Prediker inneemt, betekent volgens Luther onze boze neigingen en hartstochten en niet de schepping zelf. De troost, die Prediker biedt zit volgens hem in de betrekking van God tot de geschiedenis, als het rijk der ijdelheid, het rijk „onder de zon”. Mens en wereld zijn geen soevereine machten (met een vrije wil) maar blijven afhankelijk van en onderworpen aan de schepper, hoe driest en aanmatigend zij zich ook gedragen. Hun territorium is be-

grensd en strekt zich slechts uit „onder de zon”; hun regiment speelt zich af bij de gratie en in afhankelijkheid van het rijk „boven de zon”. In de zon als het oersacrament van de schepping openbaart God zich als de rusteloos werkende. De zon is een teken „dat heenwijst naar de Schepper zelf”. De geschiedenis leert ons, aldus Luther, waar de vrijheidswaan van de mens op uitloopt wanneer de mens denkt een vrije wil te hebben en denkt de wereld naar zijn hand te kunnen zetten.

Filosofen over de (zin van de) geschiedenis is nog immer aktueel. Twee boeken staan op dit moment in de belangstelling: 1. „De eerste en tweede geschiedenis. Nagelaten geschriften van prof. Meyer C. Smit” (VU Amsterdam), een uitgave van uitgeverij Buijten en Schipperheijn in samenwerking met de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte (Amsterdam 1987), 239 blz. Prijs f37,50. 2. Allerd Stikker, „Tao, Teilhard (de Chardin) en Westers denken”, uitgeverij Bos, Amsterdam 1987, 3e druk, 181 blz. Prijs f29,90. In eerstgenoemd boek wordt ook geworsteld met de (zin van de) geschiedenis vanuit bijbels perspectief. Allerd Stikker hangt evenals Teilhard de Chardin (overleden in 1955) een soort progressieve evolutieleer aan, die de laatste tijd grote opgang heeft gemaakt.

Beslissend uitgangspunt is hier, dat de zin van de geschiedenis *in* de geschiedenis is, *van* de geschiedenis is, aan de geschiedenis ontspringt.

Luther en Meyer C. Smit evenwel gaan er vanuit, dat de zin van de geschiedenis alleen bepaald kan worden vanuit het rijk „boven de zon”. Vooral in tijden van grote nood en veel lijden biedt dat troost. Beide auteurs trachten daaraan nadere inhoud te geven.

Een belangrijke bijzonderheid van Luther's bijbeluitleg was de nadruk die hij legde op het historisch aspect van elke tekst. De kerkelijke exegese in zijn dagen ging er vanuit, dat in de Schrift tijdloze, algemene, geestelijke waarheden besloten liggen als noten in een harde dop. Over die waarheden gaat het; de historische inkleding is volgens deze exegese te verwaarlozen.

Luther echter stelde, dat het historisch aspect van een tekst niet te scheiden is van de geestelijke betekenis ervan. Het is immers in de geschiedenis, dat God Zich openbaart.

Een a-historische levensinstelling betekent daarom meestal ook een a-religieuze levensinstelling.

Luther herkende in de geschiedenis van Israël, in de gerichts aankondigingen van de profeten, in het morren, klagen en zuchten van de psalmdichters zijn eigen situatie en de stemmen, die oprezen uit zijn eigen hart en uit dat van zijn tijdgenoten. Luther heeft de opstand van de boeren tegen de vorsten in Duitsland in het rampjaar 1525 mee-

gemaakt, die door deze vorsten meedogenloos is onderdrukt, hetgeen aan zeer veel mensen het leven heeft gekost. Het was rond 1525 politiek een chaos in Duitsland. Hoewel Luther de eisen van de boeren rechtvaardig vond, heeft hij de boerenopstand veroordeeld, hetgeen hem veel vrienden heeft doen verliezen.

Bij de boeren wakte Luther's houding grote verbittering. Luther's commentaar op het boek Prediker kreeg na het rampjaar 1525 definitieve vorm en dat had te maken met de boerenopstand. Deze opstand heeft namelijk grote invloed gehad op zijn visie op genoemd bijbelboek en op de (zin van de) geschiedenis. In die dagen deden radicale reformatorische christenen, zoals Thomas Müntzer en Andreas Karlstadt van zich spreken, die uit het Evangelie allerlei politieke en sociale gedragsregels afleidden en die met geweld de Bergrede wilden toepassen. In de zogenaamde Twaalf Artikelen proclameerden de boeren onder leiding van genoemde radicale christenen hun eisen als evangelische rechten, die men met alle middelen (ook met geweld) gerealiseerd wilden zien. Men stond (dacht men) aan de vooravond van het Godsrijk; men beriep zich daarvoor op teksten uit Joël, uit Openbaringen en uit Jezus' rede over de laatste dingen.

Kerknieuws

Lijst van studenten met preekconcent

J. J. Arnold, Wittenstein 6, 7414 EV Deventer, 05700-43447
F. H. Blokhuis, Westfrankelandse-straat 75c, 3117 AK Schiedam, 010-4737239
F. R. Brintjes, Hoogstraat 78, 4141 BD Leerdam, 03451-19945
W. van Dijk, R. v. Rijnstraat 33, 3751 VH Bunschoten, 03499-83730
B. J. Eikelboom, Dopperstraat 195, 3752 JE Bunschoten, 03499-86310
J. M. de Groot, Sinj. Semeijnstraat 10, 1183 LE Amstelveen, 020-436523
K. Holwerda, Meander 19, 9951 VD Winsum, 05951-3708
M. Janssens, Zevenhuizenseweg 48, 7322 HD Apeldoorn, 055-660558
C. P. Kleingeld, Loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, 01720-33562
H. van Winkelhoff, Dreef 7, 5504 LA Veldhoven, 040-544993
J. Winter, Klaroenstraat 135, 2287 CD Rijswijk, 070-963085

Ned. Geref. Kerk van Oegstgeest

Wegens vertrek naar de gemeente van Rotterdam-Overschie zal ds G. de Lange afscheid nemen van de Gemeente van Oegstgeest en omstreken. Hij zal dat doen in de samenkomst van zondagmiddag 9 oktober om 15.30 uur in het Gemeentecentrum aan de Lijtweg 9 te Oegstgeest.

Ned. Geref. Kerk/Chr. Geref. Kerk van Lelystad

Bij het afscheid van ds G. Roukema van zijn gemeente werd hem door burgemeester Gruyters van Lelystad een koninklijke onderscheiding (ridder in de orde van Oranje Nassau) toegekend en werd zijn werk in het verzet en later in districtsbestuur en hoofdbestuur van de Stichting 40-45 gememoreerd.

Ds Roukema heeft de kerken 38 jaar gediend, waarvan 8 jaar in Lelystad.

In deze gemeente heeft hij zijn pastorale gaven in alle verbanden van de gemeente aangewend, hetgeen heeft geresulteerd in een hechte band met zijn gemeente.

Namens de regio Kampen, de classis Zwolle en de gemeente Almere werd het woord gevoerd door ds K. T. de Jonge. Ds Roukema bediende daarna het Woord uit 1 Cor. 2 vs. 2.

Regio Arnhem

Wij citeren uit het persverslag van regiovergadering Arnhem van 1 september 1988 het volgende:

1. Preparatoir examen van br. M. Janssens te Apeldoorn

Br. Janssens overlegt de gevraagde attesten van de kerk van Apeldoorn, van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn, en van de Theologische Studiebegeleiding.

Br. Janssens leest een deel van zijn preekvoorstel over Kol. 3 : 1-4. Zijn kennis van het Oude Testament wordt onderzocht door ds Holwerda n.a.v. 2 Kon. 5. Aangaande het Nieuwe Testament wordt hij geëxamineerd door ds W. J. van der Linde, uitgaande van Luc. 4.

Ds J. van Es test zijn inzicht in de geloofsleer vanuit de Heidelbergse Catechismus zondag 26, 27, de Dordste Leeregels hoofdstuk I, art. 17, en de Nederlandse Geloofsbelijdenis art. 34.

Ds J. C. Schaeffer stelt vragen over de kerkgeschiedenis uit de 19e eeuw en over het kerkrecht.

De vergadering oordeelt dat br. M. Janssens zich beroepbaar mag stellen in onze kerken.

2. Examen van br. G. Vrooland te Apeldoorn, wegens zijn aanvraag van preekconsent.

Br. G. Vrooland overlegt een attest van de Kerk van Apeldoorn.

Dan leest hij zijn preekvoorstel over Openb. 1 : 4-8.

Het onderzoek naar de kennis van het Oude Testament wordt door ds K. B. Holwerda verricht naar aanleiding van 1 Sam. 8.

Ds W. J. van der Linde vraagt over het Nieuwe Testament, uitgaande van 1 Petrus 1 en ds J. van Es examineert de kennis van de geloofsleer aan de hand van de Heidelbergse Catechismus zondag 11-13 en de Nederlandse Geloofsbelijdenis art. 21 en 26.

Aan br. G. Vrooland wordt voor één jaar preekconsent verleend, nadat hij verklaard heeft in te stemmen met onze belijdenis.

3. De Kerk van Neede heeft samen met de Kerk van Aalten/Winterswijk een beroep uitgebracht op kandidaat J. Winter te Rijswijk.

4. De Kerk van Nijmegen deelt mede, dat ds J. A. de Vries te Culemborg toegezegd heeft een deel van het pastorale

werk en een aantal preekbeurten te willen verzorgen.

Cogma

Contact Orgaan gereformeerde militairen en alleenstaanden, uitgaande van de Ned. Geref. Kerken in samenwerking met de „Commissie Militairen Buitenland” der Chr. Geref. Kerken.

De eerstvolgende bezoeken naar de Nederlandse garnizoenen en luchtmachtbases te W. Dld., zal D.V. gehouden worden van vrijdag 23 tot en met dinsdag 27 september 1988.

De reizigers zijn: Ds. N. Ribbers, Chr. Geref. predikant te Meppel; Ds. H. Stolk em. Ned. Geref. predikant te Kampen.

Voorts zullen de bestuursleden H. J. Bosch en H. J. Wiltink hen vergezellen.

Ds. H. Stolk hoopt op zondag 25 sept. 1988 voor te gaan in de kerkdienst van de Kon. Luchtmacht te Blomberg (Lippe-Detmold) Aanvang 9.30 uur.

Alle militairen, voorkomende op onze adressenlijst, krijgen persoonlijk be richt omtrent datum en uur van onze komst. Nadere informatie bij H. J. Bosch secr. Cogma Tel. 053-762272.

Ned. Geref. Kerk van Wieringermeer

Het scribaat der kerk berust bij: F. Boven, Dr. Colijnstraat 20, 1775 GH Mid-denmeer.

Theologische Hogeschool Apeldoorn

Voor hun candidaatsexamen slaagden op 7 september j.l. de heer B. J. Eikelboom te

Bunschoten en mevr. C. Janssens-Jansen te Apeldoorn.

Nieuwe adressen Ned. Geref. Jeugdwerk

In het nummer van 9 september j.l. was het adres van de administratie onjuist. vermeld. (Maandblad Verkenning en brochures): Joke Vos-Niewold, Stolwijkstraat 42-3, 1059 XX Amsterdam, tel. 020-153770.

Uit breder kring

Christelijke Medische Ethiek in een pluralistische samenleving

Onder deze titel organiseert het prof. dr. G. A. Lindeboom Instituut vanaf maandag 19 september, 16.30 uur aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam een serie colleges, die een bijdrage willen leveren aan de discussies over actuele medisch-ethische vraagstukken. Het is de bedoeling hiermee degenen die zich willen bezinnen op hun (toekomstige) verantwoordelijkheid in de gezondheidszorg, een handreiking te doen.

Daarbij zullen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

19 september: Geestelijke achtergronden en hoofdkenmerken van onze tijd (Dr. ir. S. Strijbos)

26 september: Vertekening van de geneeskunde (Dr. ir. S. Strijbos)

3 oktober: Moreel pluralisme in de geneeskunde (Dr. ir. S. Strijbos)

10 oktober: Klinische ethiek (casus) (Dr. D. J. Bakker)

17 oktober: Klinische ethiek (casus) (Dr. D. J. Bakker)

24 oktober: Christelijke visie op de gezondheidszorg (Dr. ir. S. Strijbos)

31 oktober: Over Ethiek, in het bijzonder over Christelijke Ethiek (Prof. dr. W. H. Velema)

7 november: De waardering van het leven als uitgangspunt van medisch handelen (Prof. dr. W. H. Velema)

14 november: Experimenten en manipulatie in de geneeskunde (Prof. dr. W. H. Velema)

21 november: In - Vitro - Fertilisatie (Prof. dr. W. H. Velema)

Uit de titels blijkt al dat in deze colleges ook aandacht gegeven zal worden aan de achtergronden van de medisch-ethische kwesties die in de huidige gezondheidszorg spelen.

Deze voordrachten zijn in eerste instantie bedoeld voor studenten in de geneeskunde, m.n. de ouderejaars, maar staan open voor alle belangstellenden.

Plaats: Erasmus Universiteit Rotterdam Complex Hoboken, collegezaal 7, Dr. Molenwaterplein 50

Tijd: alle colleges: 16.30-18.15 uur
Informatie: Prof. dr. G. A. Lindeboom Instituut

Voor informatie omtrent de organisatie van deze serie kan men zich ook wenden tot: Dr. H. S. Verbrugh, Interfakultaire Werkgroep Filosofie en Geneeskunde, Hoboken Ee 1024, tel. 4087958.

„Niemand rukt Mij Mijn schapen uit de Hand,
Ik breng ze thuis in 't eeuwig Vaderland'.

Op 6 september nam de Here tot Zich onze vriend

HEINE SIETSMa

Trooste de Here zijn vrouw en kinderen met dit verlies.

Tiny en Ad Coumou
Ann en Joop Geuchies
Gerard Kamphuis
Janie en Beno Koolstra
Hanny en Wim v.d. Linde
Corrie Martens

Elly en Kees Plooy
Wil en Arie Roos
Christien en Gerard Schaeffer
Minie en Rien v.d. Wiel
Henny en Eelce v.d. Zee

Neem zelf een abonnement

U hoeft er
niet
(volledig)
achter te staan
om er (toch)
voor te zijn.

☐ kennismakingsnummers

☐ abönnement

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Opbouw
voor mij

„Het recht om te wonen” in brochure-vorm verkrijgbaar

De causerie, die de heer C. Huizinga te Heerenveen op 28 maart 1987 tijdens de jaarvergadering van de persvereniging heeft uitgesproken, is in brochure-vorm verschenen.

De brochure „Het recht om te wonen (over de identiteit en de toekomst van onze kerken) kan worden verkregen door een bedrag, groot f5,-, over te maken op postrekening 404945 t.n.v. de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw” te Leersum.

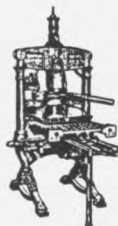
Voorts zijn bij de persvereniging voorradig:

„Jeremia” bijbelstudie van ds M. R. van de Berg f10,-
„Antroposofie” van drs P. J. van Kampen f3,50

De plaats van de vrouw in de gemeente van
dr D. Holwerda, ds G. Janssen, Rev. Don. A. Coding en
drs H. de Jong f4,50

Exclusief porti

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukkerij